

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعہ سی

برنجی سنہ: ایک نئی جلد

نومرو: ۲۴

۵ نیشان ۳۳۸

اوقك اوچكندن

— ۱ —

بيليم ، مرحمت دشمنكدر ؟ بيليم ، اوندن اوركركسك ، اوندن نيكيكديرسك . قاچ دفعه ياشمندن نرمين ، بيض اللري سكا دوغري اوزانيركن آتسه دوشمش بر قيل كي ايركيدك ، آتسه دوشمش بر قيل كي كول اولوب كيتدكده اوكا مدارا ايتدك . حالوكه او اللر سني قورتارمن ايجيندي ، او اللر سنك ياراگه مرهم سورمك ايجيندي ...

ديدك كه : « بن علاجه محتاج دكل ! » اى كوكل ، او حالده فريادك نه بدر ؟ زيرا دملر كايركه « امداد ! » ديهه هايقرديكي ايشيتيرم ؛ يارك ضيلار ، ياراگدن قائلر داملا ... واقعا اورولدينيك كون بر چوجوق كي كولوردك ، بر قوش كي اوتيورديك واقوئك دكديكي بره باقوب : « ايشته ، سينته مده بر قويل كل آجدي . » دييورديك . او كونلر كچيدي ، او بوپولر بوزولدي . شيميدي ، سينته كده كي بر قويل كل دكل بر قائل جرحه در . آغلايورديك ، امداد ، امداد ، امداد ! دييورديك . لكن امداده كانلري قوغيورديك . سويله ، بو غرور ، بو كبر وعظمت سكا نردن كاير ، اى ، خسته كوكل !

كوكلم بكا جواب و بردي :

« — سكا نه ديسيم نافله در ؟ ديدى . نيم نصيم بو اوق ييك و بو ياراي طاشيمقدى . ازلدن برى فضالر ايجندن ايجني آراقدمدايدى ، ازلدن برى فضالر ايجنده بن اوني بلكه كده ايدم . كادى و دكدي .. رديكارى كي اوجي زهرلى ايدى . بو ياهلر ، بو لوتوشملر هپ اوزهردن كايرور . بو قه اوك كنديسي ايرن ورقيق ايدى ، بر چوجوق او بو نغانه بركزه . وردى ، كادى و باغرمك اوستنده برطانورك تنده كي مسئله اهتراز ايتدى . هيچ بر زينت بكا بو رتبه قيشماشدى . يار يارانه باقى و بركزي صاراردى ، لك دفعه اوزمان بركزي صاراردى و قارشيمده ، ينه مكم اوستنده اهتراز ايدن اوق كي تيره دى .

« ايشته ، او آندن بر ياركه بو يارا نيم ايجن نديدر . دو قوه ! دو قوه ! دو سنلره دى كرحه . نتاج دكل . دشمنلره سويله كه خيانتدن پروام بو قدر . كوز ياشلريله صولانش سودا اقلينه شاه اولدم ؛ مهم جانانك سايسز ساچلردير و قانوم اونك باقيشلر . ر ... لكن هانكي اقبال كوچ و بهلك دكلدر ؟ اكي تخت راحتدر ؟ هوانكي تاج ديكندن مراد ؟ رديقم بر آبرى جنك ايله كچور ؟ هر جنكدن لفر چيقيقمه ذاهب ايسك آلدانيرسك ! فقط ودا اقليمده ظفر هزمتدن ، هزمت ظفردن طانليرد : را ، غالب كان ده بار ، مغلوب اولان ده يارد . »

يعقوب قدرى

اديبانلار تاريخي

فاضى برهان الدين

۷۴۵-۸۰۱

« احمد برهان الدين » تورك نسلدن و « سالور » قبيله سندن قيصريه قاضيى « شمس الدين عمده » ك اوغلى اولوب ۷۴۵ ر. ضانك اوچنجي كوني قيصريه ده طرخمش در . ابتدا پدرندن درس ايتدكن سوكر ا شام و صرده تحصيلا دوام ايتدى . ۷۶۴ ده باباسيله هجازه كيتديسه ، عودته باباسي مصرده وفات ايدنجه حلبه كادى و برمدت اورده قالدقن سوكر ا تكرار « قيصريه » يه دوندى . بعض غرضكارلر ك سمايتيله ابتدا قيصريه قاضياني باقلايامايان « برهان الدين » ، براز سوكر ا بومانه موفق اولدى . كنج قاضى يالكنز علم ايله دكل بالخاصه سياستله او عراشه مده ذوق بولوردي . ۷۶۷ ده ديكر امرا نكده اشتراكيله « قيصريه » و « سيواس » حاكمي « محمد بن ارتا » ي قتل ايتدكردن سوكر ا ، اوغلى « على » بلك وزيرى اولدى . اونك وفاتى متعاب ۷۸۲ ده حكومتته كان « قبايج آرسلان » ي و بونك عجمجيسى « كينسرو » ي بالذات قبايجله قتل ايتدكن سوكر ا ، عين سينده سيواسده مقام امارته جاوس ايتدى ؛ و ۷۸۳ ده اك بيوك رقبتي آماسيه اميري « حاجى شيا دكادى باشا » نك قتل اوزرنيشه نانه خطبه وسكه ترتيب ايتدكردن سلطان ناني آلدى .

بوندن سوكر ا « قاضى برهان الدين » ك بوتون حياتى دائمي بره اى هويله ، متبادى مجادله لر ، مجازله لر ، اغتشاشلرله كچيدير . غابت خونخوار ، حرص اولدي ، ايجون امرا سندن هر هانكي برنى اوقاق بر شيه اوزرنيه قتل ايتدكردى . لاکن بوتون اوغوانله ، امرا نك ترقيله لرله رغما قره دكيز ساچانندن نيكدده به تدر اولان ساحه يي ضبط ايددرك عثمانلره ، مصر ايلرد ، قارامانليره قارشى مقاومتى كوزه آلديرماسي ، عزم و جلا دتنه بزللاق بر مشلر . لاکن نهايت « آق قوبونلو » لرك مؤسس « قارا عثمان » له « ديورديكي » جوارنده « قره بل » ده اجرا ايتديكي شاربه ده قبول دوشدى . (۸۰۰ سوكرانده ويا ۸۰۱ اولنده) .

حيات سياستيه يي بو قدر كورونورله كچن « قاضى برهان الدين » ، عين زمانده شايان دقت برعالمى . « اكسير السعادات فى ابرار العبادات » ايله « ترجيح التوضيح » آدى عرجه اثرلري بين المللا بك معتبردر . و ربح « عني » به كوره عرجه و عجمجه شمرلري ده اولان « قاضى برهان الدين » ك بزجه لك شايان دقت جهتي آذرى لهجه سييله يازان لك اسكي « شرقى آناتولى » شاعرى اولمايدير . فى الحقيقه طوغديني وياشاديني ساحه اعتباريله آنا ديلي « آذرى لهجه يي » اولان « قاضى برهان الدين » ك اثرلريني ، لسان اعتباريله بوساجيه صوفى طبعيدير . « آبارق » نك ، ينجي ، طاب ، « اوق » برنده بواق ، الخ ... كي كبلردن

درگاه

صرف نظر ، « صوتيات » اعتباريله بو اثرلري ديكر بر لهجه ساحه سنه صوفى قابل اولاماز .

« قاضى برهان الدين » ك ديوانى عجم اصولنده غزالر ، رباعيلردن و برده صرف توركاره مخصوص اولان « تويوغ » لردن متشكدر . « نسيه » استفا ايديله جنك اولورسه ديكر عثمانى شاعرلري طرفندن بك قوللايامايان ، حتى تزييف ايدلان « تويوغ » لر ، « نواتى » ده داخل اولدني حالده بوتون يفتاى شاعر لري طرفندن قوللايديني جهته آذرى ادبياتك بو جهته يفتاى ادبياتيله مشابيهتى كورولور . « ولد افندي » ايله « مستر كيب » ك و اولنره ايتاعاً رضا توفيق بلك ملي و نك او نبر مجاليسيله يازلديني طن ايتدكارى بودرت مصرعاتق قيصه شكل نظم ، حقيقت حالده « فاعلان فاعلان » و زنيه يازنبروا كثرينه اوچ ويا درت . صراعنك قافيه سندن جناس تام بولور . بزه كوره اسكي « ماني » لر ، ايران ادبياتى تاثيرى آلتنده « تويوغ » شكلى آلمش و مجملرك رباعيسى كي استعمالى صرف توركاره منحصر قالمشدر . آيزده كي وثيقه لرله كوره ، تورك ادبياتك كاسكى « تويوغ » لري « قاضى برهان الدين » ه عالمده ده ، بوشكل نظمك هر حالده اوندن بر قاچ عصر اول تاسيسى طبعيدير . « قاضى برهان الدين » ك شعرلرنده ، لسانك هوز عروض ايله استيناس ايدمه سندن ايلري كان طبيى بركاكت واردر . اماله لر ، زحافل و داه او كي نظم نقيصه لري او قدر چوقدر كه ، يوقارنده اسلريني سويله ديكنز ارباب تدقيق تويوغلر ك عروض و زنيه يازلديني آكلانامامشدر . چغتاي و عثمانى ادبياتك او دورده كي خصوصالري بو اعتبارله ، « قاضى برهان الدين » ك اثرلرينه چوق فائق صابيلايير ، مع مابقه شكاده ولساننده كي بو ايتداشكاره رغما ، قاضينك اثرلري صميمي و جانلدر . دنياك فانيكي ، عشق ارلري نظرنده ايكي جهانك بر كاسه حكمنده اولديني ، معشوق و عاشقك وحدتى نرم ايتك صورتيله براز ايران مصوفلرينك تاثيرى آلتنده ، قالدني كوستره ن بوشاعر ك نظومه لرنده ، هر كونه كي حياتدن آلتش صميمي ، ملي و فطوره واردر كه ، او قبا سطرلرك آلتنده كنديك خشين ، جسور ، جنكاور روحى كورونور . اوزمانكي حيات سياستيه ، بركون حاكم مطلق اولان برينك ايرتمى كون اورته دن قانقده سنى غايت طبيى كوستره جنك بر شكاده ايدى ؛ بنه ا عليه « قاضى » ده كندى قبايجيله قوردني حكومتك بركون اولوب اورته دن قالفور بره چكني دئامدوشونبوردي . شعرلرنده كي زندانه ، جسورانه لاقيدى بر آيزده بوندندر .

ايزده حق نه يازمش ايسه بولور
كوز نه ني كه كوره جنك ايسه كورور

ايكي عالمده حقه صيفيشن
« توخناميش » نه اوله يا « اخچ نيور »

تويوغنى ، كنديسيله هم حدود اولان بو ايكي
حكمداردن بريله هر حالده كونك برنده چارپيشه چغنى